CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
JULIANE KOKOTT
prezentate la 6 martie 2008 [1]

I — Introducere

1. În speță, Curtea este confruntată din nou cu problema cerințelor rezultate din dreptului european al concurenței aplicabile în domeniul sportului. Este vorba în special despre rolul dublu care revine Clubului elen de automobilism și de turism ELPA [2] în contextul organizării de manifestări sportive automobilistice.

2. Acest rol dublu al ELPA poate fi descris după cum urmează: pe de o parte, ELPA răspunde în Grecia pentru organizarea de manifestări sportive motorizate; în acest scop, ELPA a constituit un Comitet Național al Competițiilor de Motociclete (ETHEAM [3]), însărcinat cu controlul și cu organizarea curselor de motociclete. Pe de altă parte, ELPA participă și la decizia administrativă de autorizare a curselor de motociclete, autorizație care, potrivit legislației elene, poate fi obținută numai cu avizul ELPA.

3. Efectele acestui rol dublu al ELPA au fost resimțite de MOTOE [4], o federație elenă independentă de motociclism. În anul 2000, când MOTOE a intenționat să organizeze pe cont propriu o serie de curse de motociclete în Grecia, nu a obținut autorizația necesară, deoarece ELPA nu a remis autorității competente avizul său conform.

4. Din punctul de vedere al dreptului concurenței, se pune problema compatibilității unui rol dublu, cum este cel al ELPA, cu articolele 82 CE și 86 CE. În prealabil, este necesar să se clarifice dacă și în ce măsură activitatea în domeniul sportiv desfășurată de o organizație fără scop lucrativ, precum ELPA, este sau nu este reglementată de dreptul comunitar al concurenței.

II — Cadrul juridic

A — *Dreptul comunitar*

5. Cadrul juridic comunitar al prezentei cauze este reprezentat de normele privind concurența prevăzute la articolele 82 CE și 86 CE.

1 — Limba originală: germana.
2 — Elliniki Leschi Aftokinitou kai Periigiseon.
3 — Ethniki Epitropi Agonon Motosikletas.
4 — Motosykletistiki Omospondia Ellados.

6. Articolul 82 CE prevede:

„Este incompatibilă cu piața internă și interzisă, în măsura în care poate afecta comerțul dintre statele membre, folosirea în mod abuziv de către una sau mai multe întreprinderi a unei poziții dominante deținute pe piața comună sau pe o parte semnificativă a acesteia.

Aceste practici abuzive pot consta în special în:

(a) impunerea, direct sau indirect, a prețurilor de vânzare sau de cumpărare sau a altor condiții de tranzacționare inechitabile;

(b) limitează producția, comercializarea sau dezvoltarea tehnică în dezavantajul consumatorilor;

(c) aplicarea în raporturile cu partenerii comerciali a unor condiții inegale la prestații echivalente, creând astfel acestora un dezavantaj concurențial;

(d) condiționarea încheierii contractelor de acceptarea de către parteneri a unor prestații suplimentare care, prin natura lor sau în conformitate cu uzanțele comerciale, nu au legătură cu obiectul acestor contracte.”

7. Articolul 86 CE prevede următoarele:

„(1) În ceea ce privește întreprinderile publice și întreprinderile cărora le acordă drepturi speciale sau exclusive, statele membre nu adoptă și nu mențin nicio măsură care contravine normelor prezentului tratat și, în special, celor prevăzute la articolul 12 și la articolele 81-89.

(2) Întreprinderile care au sarcina de a gestiona serviciile de interes economic general sau care prezintă caracter de monopol fiscal se supun normelor prezentului tratat și, în special, regulilor de concurență, în măsura în care aplicarea acestor norme nu împiedică, în drept sau în fapt, îndeplinirea misiunii speciale care le-a fost încredințată. Dezvoltarea schimburilor comerciale nu trebuie să fie afectată într-o măsură care contravine intereselor Comunității.

[…]”

B — *Dreptul național*

8. Articolul 49 din legea elenă nr. 2696/1999 [5] (denumită în continuare „Codul rutier elen"), în versiunea în vigoare în anul 2000, prevedea următoarele:

„(1) Competițiile de vehicule cu tracțiune animală, de animale, de biciclete, de autovehicule, de vehicule cu trei roți, de motociclete și de motorete pe căile și în spațiile publice sau private nu sunt permise decât după obținerea autorizației.

(2) Autorizația prevăzută la alineatul anterior este eliberată:

[…]

(c) pentru toate competițiile de autovehicule, de vehicule cu trei roți, de motociclete și de motorete, de ministrul de interne sau de autoritățile abilitate de acesta, după avizul conform al persoanei juridice care reprezintă în mod oficial în Grecia Federația Internațională de Automobilism (FIA), Federația Internațională de Motociclism (FIM) și, pentru competițiile de vehicule istorice, Federația Internațională a Vehiculelor Istorice […] (FIVA)"

9. În plus, articolul 134 alineatul (8) din legea elenă nr. 2725/1999 [6] prevede, printre altele:

„Competițiile de vehicule cu motor și categoriile corespunzătoare de concurs (autovehicul, formulă, cart, motocicletă etc.) reprezintă o activitate sportivă reglementată de prezenta lege […]."

C — *Normele asociației*

10. Anuarul curselor de motociclete (2000) întocmit de ELPA, publicat de ETHEAM, conține circularele emise de aceasta din urmă pentru anul 2000. Acesta oferă, printre altele, informații despre documentele justificative care trebuie prezentate pentru acordarea autorizațiilor de concurs și despre condițiile care trebuie respectate pentru a concura și, în plus, despre taxe și alte aspecte financiare. Pe de altă parte, în anuar este publicat un Regulament național sportiv de motociclism, denumit în continuare „EAKM" [7], care conține, printre altele, următoarele prevederi:

5 — FEK A' 57.

6 — FEK A' 121.

7 — Ethnikos Athlitikos Kanonismos Motosikletas.

„10.7. Orice întâlnire sportivă care cuprinde campionate, cupe sau premii ale ELPA și ale ETHEAM poate fi combinată cu promovarea comercială a unui sponsor citat în titlul sau în subtitlul competițiilor, dar numai după avizul conform al ELPA și al ETHEAM;

[…]

60.6. În cursul întâlnirilor sportive, este permis să se facă publicitate pe îmbrăcămintea participanților și pe motociclete. Pe căști se poate face publicitate pe întreaga suprafață, cu condiția de a nu se aduce totuși atingere caracteristicilor tehnice ale acestora. În cursele de viteză și de motocros ale campionatelor, ale cupelor și ale premiilor ELPA și ETHEAM, organizatorii nu pot, în lipsa autorizației date de competitor, să impună ca un participant, un pasager sau un vehicul să facă publicitate pentru un produs, oricare ar fi acesta. Cu toate acestea, atunci când este aplicabil un contract de sponsorizare încheiat între ELPA și ETHEAM, participanții, pasagerii sau motocicliștii sunt obligați să respecte condițiile acestui contract.

[…]

110.1. Organizatorul [unei competiții de motociclete] trebuie, în mod direct sau prin intermediul autorității de supraveghere [și anume ELPA și ETHEAM], să garanteze acoperirea prin asigurări a întâlnirii sportive, care vor trebui să includă răspunderea sa, a constructorilor, a participanților, a pasagerilor […] în caz de accidente și de pagube provocate terților în cursul întâlnirii și al antrenamentelor”.

III — Situația de fapt și acțiunea principală

11. ELPA, Clubul elen de automobilism și de turism, este reprezentantul oficial în Grecia al Federației Internaționale de Motociclism (FIM). După cum susține instanța de trimitere, ELPA este o asociație fără scop lucrativ care organizează, printre altele, manifestări sportive motorizate și, în acest context, încheie și contracte de sponsorizare, de publicitate și de asigurare.

12. ELPA a încredințat Comitetului național al competițiilor de motociclete (ETHEAM), creat de aceasta, controlul concursurilor naționale și adoptarea deciziilor de natură sportivă în domeniul motociclismului pe întreg teritoriul Greciei.

13. MOTOE este o federație de motociclism independentă de ELPA, fără scop lucrativ, a cărei activitate include de asemenea organizarea de competiții de motociclete în Grecia. Printre membrii săi se numără diferite cluburi regionale de motociclism.

14. La 13 februarie 2000, MOTOE a prezentat ministerului elen de interne o cerere având ca obiect obținerea autorizației de a organiza o serie de competiții de motociclete. La cerere era anexat un program al competițiilor planificate. Potrivit acestuia, în intervalul 26 martie 2000-3 decembrie 2000 urmau să fie organizate în total 28 de competiții de către diferite cluburi de motociclism, toate membre ale MOTOE. La 8 februarie 2000, programul a fost transmis ELPA pentru a oferi acesteia posibilitatea de a formula avizul conform pentru organizarea competițiilor.

15. Prin scrisoarea din 16 martie 2000, ELPA a solicitat MOTOE să îi comunice un regulament specific pentru fiecare dintre competițiile avute în vedere, cu cel puțin două luni înainte de data competiției, pentru a putea controla lista participanților, traseul sau pista pe care aceasta are loc, măsurile de siguranță adoptate și, mai general, pentru a verifica derularea în deplină siguranță a competiției. Pe de altă parte, cluburile care organizau competiția urmau să depună o copie a statutelor lor la ETHEAM.

16. Ulterior, prin scrisoarea din 5 mai 2000, MOTOE a solicitat ministerului de interne obținerea autorizației de a organiza șase competiții, la date cuprinse între 9 iulie 2000 și 26 noiembrie 2000, și a atașat, în anexă la această cerere, regulamentele referitoare la derularea acestor competiții, precum și copiile statutelor cluburilor organizatoare. Prin scrisoarea din 20 mai 2000, ministerul de interne a transmis ELPA această cerere, împreună cu anexele corespunzătoare, pentru ca aceasta să emită un aviz conform.

17. La 6 iulie 2000, ELPA/ETHEAM a adresat MOTOE un document cu următorul conținut:

„1. Potrivit legislației în vigoare, ETHEAM anunță campionatele, cupele și premiile organizate, cu abilitarea ELPA, singura reprezentantă legală a FIM în Grecia.

2. Dacă un operator sau un club care îndeplinește condițiile cerute pentru organizarea și pentru derularea de competiții dorește să anunțe o cupă sau un premiu special, acesta trebuie să depună la ETHEAM anunțul respectiv. După evaluarea condițiilor propuse în acest anunț, ETHEAM ia o decizie în care stabilește și condițiile de derulare a competiției, în conformitate cu reglementările naționale și internaționale.

3. O cupă sau un premiu poate include numai competiții de aceeași natură, de exemplu numai «Scramble» sau numai «Enduro». Alte competiții individuale, care nu sunt organizate în cadrul campionatelor, al cupelor și al premiilor, pot fi denumite doar competiții amicale.

4. Pentru ca un aviz conform să fie emis în vederea organizării unei competiții, inclusiv în cadrul unei cupe sau al unui premiu, fiecare organizator însărcinat cu una dintre aceste manifestări trebuie să îndeplinească condițiile stabilite prin Codul național al competițiilor de motociclism și prin circularele emise de ETHEAM. În sfârșit, este de la sine înțeles că, dacă, în cursul anului, un organizator solicită anunțarea unor competiții suplimentare, datele acestora nu trebuie să influențeze competițiile deja programate, aceasta atât în interesul participanților, cât și al organizatorilor. În acest context, ETHEAM vă stă la dispoziție pentru o discuție cu privire la posibilitatea de anunțare a unei cupe sau a unui premiu conform reglementărilor naționale pentru curse de motociclete în acest an și așteaptă programul competițiilor dumneavoastră pentru 2001, inclusiv pentru preluarea acestora în programul anual. Programul dumneavoastră trebuie depus la ELPA și la ETHEAM cel mai târziu la 15 septembrie 2000."

18. La 26 iulie 2000, MOTOE a solicitat ministerului de interne informații cu privire la stadiul de soluționare a cererii sale de acordare a autorizației. La 7 august 2000, Ministerul de Interne a răspuns MOTOE că nu primise niciun document de la ELPA, respectiv de la ETHEAM, care să cuprindă avizul conform.

19. În aceste condiții, MOTOE a introdus o acțiune la Dioikitiko Protodikeio Athinon [8], având ca obiect obținerea unei despăgubiri financiare în valoare de 5 milioane GRD [9].

Prin refuzul implicit – în opinia sa, ilegal – de acordare a autorizației pentru cursele de motociclete, acesta ar fi suferit un prejudiciu moral, fiind afectată reputația și credibilitatea sa în raport cu propriii membri, cu motocicliștii eleni și cu publicul în general. MOTOE a arătat că articolul 49 din Codul rutier elen este contrar principiului constituțional al imparțialității autorităților administrative și articolelor 82 CE și 86 CE. ELPA a intervenit în litigiu în susținerea concluziilor statului elen.

20. Acțiunea MOTOE a fost respinsă în primă instanță, deoarece nu ar fi fost posibilă autorizarea în lipsa avizului conform potrivit articolului 49 din Codul rutier. În plus, articolul 49 din Codul rutier elen nu ar fi nici neconstituțional, nici nu ar încălca dreptul comunitar.

21. MOTOE a declarat apel împotriva acestei decizii la Dioikitiko Efeteio Athinon [10], instanța de trimitere.

8 — Tribunalul Administrativ de Primă Instanță din Atena.

9 — Conform cursului definitiv de schimb pentru euro (1 euro = 340,750 GRD), este vorba despre o sumă echivalentă cu 14 673,51 euro.

10 — Curtea Administrativă de Apel din Atena.

IV — Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare

22. Prin Decizia din 21 noiembrie 2006, primită de Curte la 5 februarie 2007, Dioikitiko Efeteio Athinon a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolele 82 CE și 86 CE trebuie interpretate în sensul că se aplică și activităților unei persoane juridice care are calitatea de reprezentant național al Federației Internaționale de Motociclism și care exercită activități economice precum cele descrise mai sus, ce cuprind încheierea de contracte de sponsorizare, de publicitate și de asigurare, în contextul organizării de manifestări sportive automobilistice?

(2) În cazul unui răspuns afirmativ [la prima întrebare]: articolul 49 din Legea nr. 2696/1999, care, în scopul acordării de către autoritatea publică națională (în speță, Ministerul de Interne) a unei autorizații pentru organizarea unei competiții de vehicule cu motor, conferă persoanei juridice menționate mai sus competența de a emite un aviz conform cu privire la organizarea acestei competiții fără a stabili limite, obligații și un control în exercitarea acestei competențe, este compatibil cu dispozițiile menționate ale Tratatului CE?”

23. În procedura în fața Curții au depus observații orale și scrise guvernul elen și Comisia Comunităților Europene. MOTOE a prezentat numai observații orale.

V — Apreciere

A — *Observație introductivă*

24. La modul general, sportul nu este exceptat din domeniul de aplicare al Tratatului CE. Această concluzie este recunoscută atât în plan politic, cât și prin jurisprudența comunitară.

25. În *plan politic*, Conferința interguvernamentală privind Tratatul de la Amsterdam (1997), prin intermediul unei „Declarații privind sportul” [11] adresată instituțiilor Uniunii Europene, a solicitat consultarea asociațiilor sportive în cazul în care apar probleme importante legate de sport, ținând în special seama de particularitățile sportului pentru amatori. O declarație similară este cuprinsă în concluziile președinției Consi-

11 — Declarația nr. 29 anexată la Actul Final al Conferinței intergovernamentale privind Tratatul de la Amsterdam, semnat la 2 octombrie 1997 (JO 1997, C 340, p. 136).

liului European de la Nisa (2000) [12]. În plus, anul trecut, Comisia a publicat o „Carte albă privind sportul", în care examinează, printre altele, efectele dreptului comunitar asupra sportului, confirmând aplicabilitatea acquis-ului comunitar cu privire la sport [13].

26. Astfel de declarații și inițiative subliniază că sportul nu este integral exclus din domeniul de activitate al Uniunii Europene, respectiv al Comunității Europene. În plus, prin intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona [14], sportul va fi cuprins chiar în mod expres în dreptul primar al Uniunii Europene [15].

27. *Instanțele comunitare* confirmă la rândul lor, printr-o jurisprudență constantă [16], că sportul este reglementat în orice caz de dreptul comunitar, în măsura în care acesta reprezintă o activitate economică în sensul articolului 2 CE [17]. Dacă inițial jurisprudența avea ca obiect mai degrabă efectele libertăților fundamentale asupra sportului [18], jurisprudența actuală se referă mai frecvent la normele privind concurența din Tratatul CE [19]. Situația este similară și în prezenta cauză, în care Curtea este solicitată să interpreteze articolele 82 CE și 86 CE.

28. În timp ce prima întrebare preliminară privește aplicabilitatea articolelor 82 CE și 86 CE în cazul unei organizații fără scop lucrativ precum ELPA, prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere are în vedere rolul dublu al ELPA în calitate

12 — Declarația privind caracteristicile specifice ale sportului și funcția sa socială în Europa care trebuie luate în considerare în punerea în aplicare a politicilor comune, Consiliul European de la Nisa (7, 8 și 9 decembrie 2000), Concluziile președinției (punctul 52 și anexa IV, a se vedea în special punctele 1, 7 și 17 din declarația cuprinsă în această anexă).

13 — COM (2007) 391 final, a se vedea în special partea introductivă (p. 2) și punctul 4.1 (p. 14 și următoarele); a se vedea în plus punctele 3.4 și 4 din documentul de lucru al Comisiei anexat Cărții albe privind sportul „Commission Staff Working Document – The EU and Sport: Background and Context" din 11 iulie 2007, SEC (2007) 935. Cartea albă și documentul de lucru pot fi consultate la adresa: http://ec.europa.eu/sport/index_en.html (ultima accesare la 10 ianuarie 2008).

14 — Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene, semnat la Lisabona la 13 decembrie 2007 (JO 2007, C 306, p. 1).

15 — A se vedea în special articolul 6 litera (e) și articolul 165 din viitorul Tratat privind funcționarea Uniunii Europene, cu noua numerotare; dispoziții similare erau cuprinse și în articolul I-17 litera (e) și în articolul III-282 din Tratatul de instituire a unei Constituții pentru Europa, semnat la Roma la 29 octombrie 2004 (JO C 310, p. 1).

16 — Hotărârea din 18 iulie 2006, Meca-Medina și Majcen/Comisia (C-519/04 P, Rec., p. I-6991, punctul 22 și jurisprudența citată).

17 — Această jurisprudență nu și-a pierdut până în prezent din relevanță în ceea ce privește delimitarea domeniului de aplicare al libertăților fundamentale clasice consacrate prin Tratatul CE sau – ca în prezenta cauză – delimitarea domeniului de aplicare al regulilor de concurență. Cu toate acestea, în mod absolut general, trebuie avut în vedere că începuturile acestei jurisprudențe datează dintr-o perioadă în care Comunitatea reprezenta în principal o comunitate economică. Prin adoptarea noțiunii de cetățenie a Uniunii și a numeroaselor politici noi, inclusiv în domeniul educației și al tineretului, Tratatul include în prezent și aspecte fără caracter economic ale sportului. Cel mai târziu odată cu intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona nu vor mai exista îndoieli cu privire la aplicarea dreptului comunitar în privința sportului, inclusiv dincolo de aspectele sale economice; această concluzie este susținută de menționarea sa în titlul XII „Educația, formarea profesională, tineretul și sportul" din viitorul Tratat privind funcționarea Uniunii Europene.

18 — Cu privire la libertățile fundamentale consacrate în Tratatul CE, a se vedea Hotărârea din 12 decembrie 1974, Walrave și Koch (36/74, Rec., p. 1405), Hotărârea din 14 iulie 1976, Donà (13/76, Rec., p. 1333), Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman (C-415/93, Rec., p. I-4921), Hotărârea din 11 aprilie 2000, Deliège (C-51/96 și C-191/97, Rec., p. I-2549), și Hotărârea din 13 aprilie 2000, Lehtonen și Castors Braine (C-176/96, Rec., p. I-2681); pentru dispoziții similare din acordurile de asociere, a se vedea în plus Hotărârea din 8 mai 2003, Deutscher Handballbund (C-438/00, Rec., p. I-4135), și Hotărârea din 12 aprilie 2005, Simutenkov (C-265/03, Rec., p. I-2579).

19 — A se vedea Hotărârea Meca-Medina și Majcen citată la nota de subsol 16, precum și Hotărârea Tribunalului de Primă Instanță din 26 ianuarie 2005, Piau/Comisia (T-193/02, Rec., p. II-209, confirmată prin Ordonanța Curții din 23 februarie 2006, Piau/Comisia, C-171/05 P, Rec., p. I-37). Această problematică a fost abordată anterior și de alți avocați generali ai Curții; a se vedea în special Concluziile avocatului general Lenz prezentate la 20 septembrie 1995 în cauza Bosman (punctele 253-286), Concluziile avocatului general Cosmas prezentate la 18 martie 1999 în cauza Deliège (punctele 103-114) și Concluziile avocatului general Alber prezentate la 22 iunie 1999 în cauza Lehtonen și Castors Braine (punctele 101-114), cauze citate la nota de subsol 18.

de asociație care, pe de o parte, participă la adoptarea deciziilor administrative de autorizare a organizării curselor de motociclete de către stat și, pe de altă parte, organizează ea însăși astfel de competiții.

B — *Aplicabilitatea articolelor 82 CE și 86 CE (prima întrebare preliminară)*

29. Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă activitatea unei asociații cu scop nelucrativ se încadrează în domeniul de aplicare al articolelor 82 CE și 86 CE, în condițiile în care, pe lângă faptul de a avea un drept exclusiv de a participa la adoptarea deciziilor administrative de autorizare a organizării competițiilor de motociclete, aceasta organizează ea însăși astfel de competiții și încheie în acest context contracte de sponsorizare, de publicitate, precum și de asigurare.

30. Dreptul comunitar al concurenței vizează activitățile întreprinderilor [20]. Condiția fundamentală pentru aplicarea articolelor 82 CE și 86 CE este ca asociația în cauză să fie calificată drept întreprindere în sensul dispozițiilor în materie de concurență din Tratatul CE (a se vedea în acest sens secțiunea 1 de mai jos). În plus, pentru aplicarea articolului 82 CE este necesar ca asociația respectivă să dețină o poziție dominantă pe piață și să existe posibilitatea de a afecta comerțul dintre statele membre (a se vedea în acest sens secțiunea 2). În ceea ce privește aplicarea articolului 86 alineatul (1) CE, trebuie să se examineze dacă asociația respectivă a beneficiat de drepturi speciale sau exclusive din partea statului (a se vedea secțiunea 3).

1. Noțiunea de întreprindere în sensul dreptului comunitar al concurenței

31. Noțiunea de întreprindere în sensul dreptului comunitar al concurenței trebuie interpretată funcțional și cuprinde orice entitate care exercită o activitate economică, independent de forma sa juridică și de modul său de finanțare [21]. O entitate care nu exercită o activitate economică nu deține calitatea de întreprindere în sensul dreptului concurenței [22].

32. O activitate economică (activitate „în calitate de întreprindere") reprezintă orice activitate care constă în a oferi bunuri sau servicii pe o anumită piață [23]. Chiar dacă aprecierea finală a activității ELPA revine instanței de trimitere, Curtea poate pune la dispoziția acesteia, în cadrul procedurii

20 — Hotărârea din 11 decembrie 2007, ETI și alții (C-280/06, Rep., p. I-10893, punctul 38).

21 — A se vedea, pentru mai multe detalii, Hotărârea din 23 aprilie 1991, Höfner și Elser (C-41/90, Rec., p. I-1979, punctul 21), Hotărârea din 16 martie 2004, AOK Bundesverband și alții (C-264/01, C-306/01, C-354/01 și C-355/01, Rec., p. I-2493, punctul 46), Hotărârea din 10 ianuarie 2006, Cassa di Risparmio di Firenze și alții (C-222/04, Rec., p. I-289, punctul 107), Hotărârea din 23 martie 2006, Enirisorse (C-237/04, Rec., p. I-2843, punctul 28), și Hotărârea ETI și alții (citată la nota de subsol 20, punctul 38).

22 — Hotărârea din 19 februarie 2002, Wouters și alții (C-309/99, Rec., p. I-1577, punctul 112).

23 — Hotărârea din 18 iunie 1998, Comisia/Italia (C-35/96, Rec., p. I-3851, punctul 36), Hotărârea din 12 decembrie 2000, Pavlov și alții (C-180/98-C-184/98, Rec., p. I-6451, punctul 75), Hotărârea din 25 octombrie 2001, Ambulanz Glöckner (C-475/99, Rec., p. I-8089, punctul 19), Hotărârea Cassa di Risparmio di Firenze și alții (citată la nota de subsol 21, punctul 108), și Hotărârea Enirisorse (citată la nota de subsol 21, punctul 29).

preliminare, toate informațiile utile pentru a facilita adoptarea deciziei [24].

33. O asociație precum ELPA prestează două categorii de servicii: pe de o parte, ELPA *organizează*, cu ajutorul Comitetului ETHEAM [25], pe care l-a creat în acest scop, competiții de motociclete în Grecia. Pe de altă parte, conform informațiilor oferite de instanța de trimitere, ELPA *comercializează* aceste competiții de motociclete prin încheierea, respectiv prin intermedierea de contracte de sponsorizare, de publicitate și de asigurare.

34. Pentru fiecare dintre cele două activități – organizarea și comercializarea de competiții de motociclete – există câte o piață, indiferent dacă ELPA realizează serviciile respective individual, în calitate de deținător de monopol, sau dacă există și alte entități în calitate de ofertanți, de exemplu, MOTOE. Astfel, serviciile oferite de ELPA în ceea ce privește *organizarea* curselor de motociclete sunt solicitate și remunerate de către motocicliștii participanți, respectiv de către cluburile din care fac parte aceștia. În ceea ce privește *comercializarea* curselor de motociclete, la serviciile ELPA apelează sponsorii, partenerii din domeniul publicitar și asigurătorii. În plus, așa cum s-a constatat în cadrul procedurii orale, cursele de motociclete pot fi comercializate și prin vânzarea de bilete de acces în locația de organizare a competiției, precum și, dacă este cazul, prin vânzarea drepturilor de difuzare prin televiziune.

35. Guvernul elen contestă că ELPA ar *organiza* în prezent ea însăși curse de motociclete. În acest sens, este suficient să se amintească faptul că, pentru întrebările preliminare, Curtea trebuie să țină seama de contextul de fapt și normativ, astfel cum est definit de instanța de trimitere [26]. Or, decizia de trimitere precizează în mod expres că ELPA organizează ea însăși curse de motociclete. Așa cum s-a constatat în cadrul procedurii orale, ELPA pare să sprijine anumite cluburi de motociclism în organizarea de curse de motociclete și uneori pare chiar să aibă calitatea de co-organizator al unor astfel de curse. Sub rezerva constatărilor pe care instanța de trimitere va trebui să le facă în acest sens, acest lucru arată că ELPA este implicată în continuare în organizarea de curse de motociclete. În plus, în procedura în fața Curții nu a fost contestată implicarea ELPA în domeniul *comercializării* curselor de motociclete.

36. Toate aceste aspecte confirmă caracterul economic al activității unei asociații precum ELPA și, prin aceasta, calitatea sa de întreprindere.

37. Conform argumentelor pe care le vom prezenta în cele ce urmează, legătura serviciilor prestate de ELPA cu sportul, faptul că ELPA este o asociație fără scop lucrativ,

24 — În același sens, a se vedea Hotărârea Enirisorse (citată la nota de subsol 21, punctul 30).

25 — Deoarece ELPA a creat ETHEAM special în acest scop, activitatea ETHEAM trebuie să îi fie imputată ELPA (a se vedea în acest sens Hotărârea Cassa di Risparmio di Firenze și alții, citată la nota de subsol 21, punctul 110 și următoarele).

26 — Hotărârea din 29 aprilie 2004, Orfanopoulos și Oliveri (C-482/01 și C-493/01, Rec., p. I-5257, punctul 42), Hotărârea din 30 iunie 2005, Tod's și Tod's France (C-28/04, Rec., p. I-5781, punctul 14), și Hotărârea din 12 ianuarie 2006, Turn- und Sportunion Waldburg (C-246/04, Rec., p. I-589, punctul 21).

respectiv non-profit, și implicarea ELPA în deciziile administrative de autorizare a organizării curselor de motociclete nu afectează calitatea acesteia de întreprindere.

— Prestări de servicii legate de sport

38. Împrejurarea că prestările de servicii menționate au o legătură cu sportul nu se opune clasificării acestora ca activitate economică și aplicării corespunzătoare a regulilor de concurență din Tratatul CE [27]. Astfel, distinct de importanța sa socială deosebită [28], sportul prezintă în prezent o dimensiune economică importantă. Din acest motiv, pentru a determina aplicabilitatea normelor de concurență, fiecare activitate legată de sport va fi examinată pentru a determina dacă este sau nu este de natură economică [29].

39. În acest sens, organizatorul unei manifestări sportive poate desfășura o activitate economică, indiferent dacă sportivii practică sportul respectiv în mod profesionist sau ca amatori, cu alte cuvinte, dacă desfășoară sau nu o activitate economică. Contrar argumentelor guvernului elen, nu prezintă importanță activitatea sportivilor care participă la cursa de motociclete. Pentru a aprecia caracterul de întreprindere al unei asociații precum ELPA, prezintă relevanță numai activitatea exercitată de ea însăși.

40. În cazul în care evenimentele sportive sunt organizate astfel încât participanții sau, în orice caz, spectatorii achită o contribuție bănească, organizarea evenimentelor respective reprezintă o activitate economică. De asemenea, în situația în care, în legătură cu o manifestare sportivă, sunt încheiate contracte de sponsorizare, de publicitate și de asigurare, și această formă de comercializare a evenimentului respectiv reprezintă o activitate economică. În această privință, calitatea de organizator al unei manifestări sportive este similară celei de producător sau de vânzător al hainelor și al echipamentelor sportive utilizate de sportivi; și aceștia din urmă desfășoară o activitate economică, indiferent dacă sportivii respectivi sunt profesioniști sau amatori.

— Lipsa scopului lucrativ

41. De asemenea, teza desfășurării unei activități economice și calitatea corespunzătoare de întreprindere nu este contrazisă nici de faptul că o entitate precum ELPA are statutul de asociație fără scop lucrativ, ceea ce înseamnă că nu urmărește obținerea de profituri. Astfel de entități, prin serviciile prestate pe care le oferă pe piață, pot de asemenea intra în concurență cu alți agenți economici [30], indiferent dacă ceilalți agenți economici desfășoară o activitate cu sau fără scop lucrativ.

27 — A se vedea mai sus, punctele 24-27 din prezentele concluzii.

28 — Hotărârile Bosman (punctul 106), Deliège (punctul 41) și Lehtonen și Castors Braine (punctul 32), citate la nota de subsol 18; a se vedea de asemenea Cartea albă privind sportul (citată la nota de subsol 13), a cărei secțiune 2 este consacrată rolului social al sportului.

29 — Necesitatea de analizare a fiecărei activități în parte este confirmată și de Hotărârea Meca-Medina și Majcen/Comisia (citată la nota de subsol 16, punctele 28-31).

30 — Hotărârea din 16 noiembrie 1995, FFSA și alții (C-244/94, Rec., p. I-4013, punctele 17 și 18), Hotărârea din 21 septembrie 1999, Albany (C-67/96, Rec., p. I-5751, punctele 84-87), și Hotărârea Cassa di Risparmio di Firenze și alții (citată la nota de subsol 21, punctul 123).

42. Această concluzie este confirmată foarte elocvent în speță, deoarece două asociații elene fără scop lucrativ – ELPA și MOTOE – și-au propus să organizeze și să comercializeze curse de motociclete în Grecia. Pe termen lung, succesul unor astfel de entități depinde de capacitatea acestora de a se impune, prin serviciile prestate, în raport cu alți ofertanți, asigurând astfel finanțarea necesară pentru activitatea lor.

43. Este adevărat că o entitate nu poate fi considerată întreprindere dacă se limitează la o *activitate de natură exclusiv socială sau de interes general* care nu este exercitată pe o piață în concurență cu alți agenți economici [31]. Astfel, o activitate care, prin natura sa, prin reglementările aplicabile acesteia și prin obiect, nu prezintă nicio legătură cu viața economică nu face obiectul regulilor de concurență din Tratatul CE [32].

44. Cu toate acestea, dacă entitatea respectivă începe să *comercializeze* serviciile oferite [33], iese din sfera activității de natură exclusiv socială, respectiv fără scop lucrativ; simplul fapt că urmărește în continuare și un obiectiv de interes general – promovarea sportului în cazul ELPA – și că urmărește în plus un scop non-profit nu este suficient pentru a nega calitatea sa de întreprindere în sensul dreptului concurenței [34].

45. Guvernul elen obiectează că încasările ELPA sunt suficiente numai pentru acoperirea costurilor. Această concluzie nu contrazice ipoteza desfășurării unei activități economice, deoarece calitatea de întreprindere nu este influențată de dimensiunea unei entități și nici de succesul economic obținut [35].

46. În concluzie, o asociație precum ELPA, care *comercializează* serviciile sale în domeniul motociclismului, este considerată întreprindere, în pofida lipsei scopului lucrativ.

47. Trebuie menționat în subsidiar că o asociație precum ELPA nu poate fi comparată sub nicio formă cu organismele însărcinate cu administrarea sistemelor legale de asigurări sociale, al căror caracter de întreprindere a fost negat de Curte prin mai multe hotărâri [36]. În plus față de obiectivul social și de lipsa caracterului lucrativ, activitatea acestora era determinată, într-adevăr, și de

31 — Hotărârea Cassa di Risparmio di Firenze și alții (citată la nota de subsol 21, punctele 120 și 121).

32 — Hotărârea Wouters și alții (citată la nota de subsol 22, punctul 57).

33 — Cu privire la noțiunea de comercializare, a se vedea mai sus, punctele 33 și 34 din prezentele concluzii.

34 — Cu privire la scopul social, a se vedea Hotărârea Pavlov (citată la nota de subsol 23, punctul 118), Hotărârea din 22 ianuarie 2002, Cisal (C-218/00, Rec., p. I-691, punctul 37), și Hotărârea Cassa di Risparmio di Firenze și alții (citată la nota de subsol 21, punctul 124); în sens similar, a se vedea Hotărârea Enirisorse (citată la nota de subsol 21, punctul 34); cu privire la lipsa scopului lucrativ, a se vedea Hotărârea din 29 octombrie 1980, van Landewyck și alții/Comisia (209/78-215/78 și 218/78, Rec., p. 3125, punctul 88), Hotărârea FFSA și alții (citată la nota de subsol 30, punctul 21), Hotărârea Albany (citată la nota de subsol 30, punctul 85), Hotărârea Pavlov și alții (citată la nota de subsol 23, punctul 117), Hotărârea Cassa di Risparmio di Firenze și alții (citată la nota de subsol 21, punctul 123) și Hotărârea din 29 noiembrie 2007, Comisia/Italia (C-119/06,, Rep., p. I-168*, punctul 37).

35 — Concluziile avocatului general Lenz prezentate în cauza Bosman (citată la nota de subsol 18, punctul 255).

36 — Hotărârea din 17 februarie 1993, Poucet și Pistre (C-159/91 și C-160/91, Rec., p. I-637), Hotărârile Cisal (citată la nota de subsol 34) și AOK Bundesverband și alții (citată la nota de subsol 21).

existența unei reglementări statale care justifica existența anumitor obligații de solidaritate, fără ca entitatea respectivă să influențeze semnificativ valoarea serviciilor datorate și a contribuțiilor percepute de aceasta [37]. Conform informațiilor de care dispune Curtea, ELPA nu este supusă unor reglementări similare ale statului; de asemenea, din dosar nu rezultă limitarea de către stat a marjei de apreciere a ELPA la stabilirea serviciilor sale și a eventualelor remunerații care urmează a fi încasate pentru acestea.

— Participarea la deciziile administrative de autorizare a organizării curselor de motociclete

48. În cele din urmă, concluzia cu privire la exercitarea unei activități economice nu este contrazisă de faptul că ELPA, suplimentar față de organizarea și de comercializarea curselor de motociclete, participă, conform articolului 49 din Codul rutier, și la deciziile administrative de autorizare a organizării unor asemenea curse.

49. Este adevărat că activitățile legate de exercitarea prerogativelor de autoritate publică nu fac obiectul domeniului de aplicare al regulilor de concurență ale Tratatului CE, iar o entitate care exercită prerogative de autoritate publică nu poate fi calificată drept întreprindere în sensul dreptului comunitar al concurenței [38]. Într-adevăr, calificarea ca activitate legată de exercitarea prerogativelor de autoritate publică sau ca activitate economică trebuie să se facă în mod separat pentru fiecare activitate exercitată de o anumită entitate [39]. Astfel, entitatea respectivă poate atât să acționeze în temeiul prerogativelor de autoritate publică, cât și să desfășoare o activitate economică.

50. Această situație este întâlnită în cazul unei asociații precum ELPA, care participă, pe de o parte, la procesul decizional de autorizare a competițiilor de motociclete de către stat și, pe de altă parte, organizează și comercializează astfel de competiții: chiar dacă participarea ELPA la deciziile administrative de autorizare a organizării curselor de motociclete este considerată activitate în temeiul prerogativelor de autoritate publică, nu este afectată calitatea de întreprindere a asociației respective din alte puncte de vedere, în condițiile în care organizează și comercializează ea însăși curse de motociclete.

— Concluzie intermediară

51. Având în vedere cele de mai sus, o asociație precum ELPA trebuie considerată întreprindere în sensul dispozițiilor privind dreptul concurenței din Tratatul CE.

37 — Hotărârile Poucet și Pistre (citată la nota de subsol 36, punctele 18 și 19), Cisal (citată la nota de subsol 34, punctul 45) și AOK Bundesverband și alții (citată la nota de subsol 21, în special punctele 47 și 49).

38 — Hotărârea din 19 ianuarie 1994, SAT Fluggesellschaft (C-364/92, Rec., p. I-43, punctele 30 și 31), Hotărârea din 18 martie 1997, Diego Calì & Figli (C-343/95, Rec., p. I-1547, punctele 22 și 23), și Hotărârea Wouters și alții (citată la nota de subsol 22, punctul 57).

39 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 16 iunie 1987, Comisia/Italia (118/85, Rec., p. 2599, punctul 7), Hotărârea Diego Calì & Figli (citată la nota de subsol 38, punctele 16 și 18), și Hotărârea din 24 octombrie 2002, Aéroports de Paris/Comisia (C-82/01 P, Rec., p. I-9297, punctele 74 și 75 a doua teză); a se vedea de asemenea concluziile noastre prezentate la 28 octombrie 2004 în cauza Viacom Outdoor (Hotărârea din 17 februarie 2005, C-134/03, Rec., p. I-1167, punctul 72).

2. Poziția dominantă pe piață și afectarea comerțului dintre statele membre în sensul articolului 82 CE

52. Distinct de calitatea de întreprindere discutată anterior, aplicarea articolului 82 CE unei asociații precum ELPA implică deținerea unei poziții dominante pe piață de către asociația respectivă și un risc de afectare a comerțului dintre statele membre.

53. Deși nu este competentă să se pronunțe cu privire la situația de fapt din acțiunea principală, având în vedere particularitățile situației de fapt, Curtea poate totuși furniza instanței de trimitere toate indicațiile utile care să îi permită să soluționeze acțiunea principală. În această privință, trebuie subliniate următoarele aspecte.

a) Definiția piețelor relevante, parte semnificativă a pieței comune

54. Verificarea existenței unei poziții dominante pe piață implică, pentru început, delimitarea piețelor relevante.

55. În ceea ce privește piețele relevante ale produselor, trebuie să reamintim că ELPA prestează două categorii de servicii în domeniul motociclismului: pe de o parte, ELPA, cu ajutorul ETHEAM, *organizează* curse de motociclete în Grecia. Pe de altă parte, conform informațiilor oferite de instanța de trimitere, ELPA *comercializează* aceste curse de motociclete prin încheierea de contracte de sponsorizare, de publicitate și de asigurare. Între cele două tipuri de prestații nu există în mod necesar o legătură, iar acestea nu sunt nici interschimbabile. Prin urmare, organizarea și comercializarea evenimentelor sportive pot fi considerate două piețe relevante pentru produse diferite.

56. Instanța de trimitere va trebui, într-adevăr, să determine dacă piețele respective se limitează exclusiv la organizarea, respectiv la comercializarea *curselor de motociclete* sau dacă includ și alte manifestări în domeniul vehiculelor cu motor, eventual chiar toate manifestările sportive.

57. Din punct de vedere geografic, trebuie să se menționeze că ELPA prestează serviciile menționate pe teritoriul Greciei. Teritoriul acestui stat membru reprezintă piața relevantă din punct de vedere geografic și poate fi considerat, în plus, o parte semnificativă a pieței comune [40].

40 — Hotărârea Curții din 18 iunie 1991, ERT (C-260/89, Rec., p. I-2925, punctul 31); în același sens, a se vedea Hotărârea din 25 iunie 1998, Dusseldorp și alții (C-203/96, Rec., p. I-4075, punctul 60), și Hotărârea din 22 mai 2003, Connect Austria (C-462/99, Rec., p. I-5197, punctul 79), precum și Hotărârea Tribunalului de Primă Instanță din 7 octombrie 1999, Irish Sugar/Comisia (T-228/97, Rec., p. II-2969, punctul 99). Chiar și părți ale teritoriilor statelor membre pot reprezenta o parte semnificativă a pieței comune; a se vedea Hotărârea Ambulanz Glöckner (citată la nota de subsol 23, punctul 38).

b) Poziția dominantă pe piață

58. Noțiunea de poziție dominantă privește o poziție de putere economică deținută de o întreprindere, ce îi permite să împiedice menținerea unei concurențe efective pe piața relevantă, dându-i posibilitatea de a avea un comportament în mare măsură independent față de concurenții săi, de clienții săi și, în sfârșit, de consumatori [41].

59. Dacă s-ar dovedi că ELPA are calitatea de (co-)organizator pentru toate cursele de motociclete din Grecia sau pentru majoritatea acestora – aspect care trebuie apreciat de instanța de trimitere –, ar trebui să se considere că ELPA deține o poziție dominantă. Aceeași concluzie este aplicabilă pentru comercializarea unor astfel de curse de motociclete.

60. Toate aceste concluzii presupun în orice caz ca piața relevantă a produsului în cauză să se limiteze la *cursele de motociclete* și să nu includă organizarea, respectiv comercializarea altor evenimente sportive [42]. Cu cât diversitatea manifestărilor sportive incluse în piețele relevante ale produselor este mai mare, cu atât mai puțin justificată este probabilitatea unei poziții dominante a ELPA pe piețele respective.

61. Pentru considerațiile care urmează, vom presupune că ELPA deține o poziție dominantă pe fiecare dintre cele două piețe implicate.

c) Afectarea comerțului dintre statele membre

62. Articolul 82 CE interzice folosirea în mod abuziv a unei poziții dominante „în măsura în care poate afecta comerțul dintre statele membre". Această așa-numită *clauză de interstatalitate* urmărește delimitarea domeniului dreptului comunitar al concurenței de domeniul dreptului concurenței al statelor membre [43].

63. Comerțul dintre statele membre nu va putea fi considerat afectat decât în cazul în care, pe baza unui ansamblu de elemente de fapt și de drept, este posibil să se prevadă, cu un grad de probabilitate suficient, că respectivul comportament poate exercita o influență directă sau indirectă, actuală sau potențială asupra schimburilor comerciale dintre statele membre, iar aceasta într-un asemenea mod, încât să creeze temerea că

41 — Hotărârea din 14 februarie 1978, United Brands/Comisia (27/76, Rec., p. 207, punctul 65), Hotărârea din 13 februarie 1979, Hoffmann-La Roche/Comisia (85/76, Rec., p. 461, punctul 38), Hotărârea din 9 noiembrie 1983, Michelin/Comisia (322/81, Rec., p. 3461, punctul 30), și Hotărârea din 16 martie 2000, Compagnie maritime belge transports și alții/Comisia (C-395/96 P și C-396/96 P, Rec., p. I-1365, punctul 34).

42 — A se vedea în acest sens punctul 56 din prezentele concluzii.

43 — Hotărârea din 13 iulie 1966, Consten și Grundig/Comisia (56/64 și 58/64, Rec., p. 322, 389), Hotărârea din 6 martie 1974, Istituto Chemioterapico Italiano și Commercial Solvents/Comisia (6/73 și 7/73, Rec., p. 223, punctul 31), și Hotărârea Ambulanz Glöckner (citată la nota de subsol 23, punctul 47).

poate constitui un obstacol pentru realizarea unei piețe unice între statele membre [44].

64. În acest sens, este suficient ca respectivul comportament al întreprinderii cu poziție dominantă să fie *susceptibil* să afecteze comerțul dintre statele membre [45]; efectele strict ipotetice sau speculative nu sunt suficiente pentru a justifica aplicabilitatea articolului 82 CE [46].

65. Constatările necesare în acest sens vor fi formulate de instanța de trimitere ținând seama de indicațiile Curții [47], cu respectarea în special a următoarelor trei aspecte.

66. În primul rând, potrivit afirmațiilor Comisiei, se constată o internaționalizare a activităților în domeniul sportiv. Prin urmare, existența unui interes al întreprinderilor din străinătate de a pătrunde pe piața elenă pentru a organiza și a comercializa concursuri de motociclete pe acest teritoriu nu pare a priori greșită.

67. În al doilea rând, trebuie avut în vedere că o asociație precum ELPA, în temeiul dreptului său de codecizie în cadrul procedurii administrative de autorizare a organizării curselor de motociclete (articolul 49 din Codul rutier), dispune de posibilitatea de a împiedica eficient pătrunderea altor ofertanți pe piața elenă. Faptul că MOTOE, în calitate de concurent național, nu a putut organiza cursele sale de motociclete planificate pentru anul 2000 din cauza lipsei avizului conform din partea ELPA poate produce un efect de descurajare a ofertanților din străinătate.

68. În al treilea rând, prin regulamentele sale interne, ELPA condiționează publicitatea comercială în cadrul curselor de motociclete de avizul său conform, respectiv de avizul comitetului ETHEAM, creat în acest scop [48]. Acest obstacol în calea comercializării curselor de motociclete poate descuraja de asemenea ofertanții străini să pătrundă pe piața elenă. În plus, în acest mod, sponsorii, partenerii de publicitate și asigurătorii din străinătate pot fi determinați să renunțe să se implice în activitatea în domeniul motociclismului din Grecia.

69. În acest context, nu este absolut exclus ca o eventuală conduită abuzivă a ELPA cu privire la autorizarea curselor de motociclete ale altor organizatori sau la comercializarea acestora să fie susceptibilă să afecteze comerțul dintre statele membre.

44 — Hotărârea Ambulanz Glöckner (citată la nota de subsol 23, punctul 48), precum și – cu referire la articolul 81 CE – Hotărârea din 11 decembrie 1980, L'Oréal (31/80, Rec., p. 3775, punctul 18), Hotărârea din 13 iulie 2006, Manfredi și alții (C-295/04-C-298/04, Rec., p. I-6619, punctul 42), Hotărârea din 23 noiembrie 2006, Asnef-Equifax (C-238/05, Rec., p. I-11125, punctul 34), și Hotărârea din 25 ianuarie 2007, Dalmine/Comisia (C-407/04 P, Rep., p. I-829, punctul 90).

45 — Hotărârile Michelin/Comisia (citată la nota de subsol 41, punctul 104) și Höfner și Elser (citată la nota de subsol 21, punctul 32) și Hotărârea din 11 decembrie 1997, Job Centre (C-55/96, Rec., p. I-7119, punctul 36).

46 — Comunicarea Comisiei „Orientări privind conceptul de efect asupra comerțului, prevăzut în articolele 81 și 82 din tratat" (JO 2004, C 101, p. 81, denumită în continuare „Orientările Comisiei"), punctul 43.

47 — A se vedea, de exemplu, Hotărârile Manfredi și alții (punctul 47 și 48) și Asnef-Equifax (punctele 39 și 40), citate la nota de subsol 44.

48 — Punctul 10.7 din Regulamentul național sportiv de motociclism EAKM (a se vedea punctul 10 din prezentele concluzii).

70. Guvernul elen obiectează că, din cauza numărului redus de curse de motociclete cu participare internațională organizate în Grecia, efectele posibile ale unui eventual comportament anticoncurențial al ELPA ar fi complet nesemnificative din perspectiva comerțului dintre statele membre.

71. Este adevărat că, pentru aplicarea articolului 82 CE, precum și a articolului 81 CE, comerțul dintre statele membre trebuie să fie afectat în mod *sensibil*; cu alte cuvinte, afectarea *nu trebuie să fie nesemnificativă* [49]. Evaluarea acestui caracter sensibil sau, dimpotrivă, nesemnificativ nu depinde doar de factori cantitativi, ci și calitativi; aprecierea nu poate fi limitată la un singur aspect, de exemplu, dimensiunea pieței, fiind luați în calcul cu caracter general mai mulți factori care, individual, nu trebuie să prezinte în mod obligatoriu un caracter decisiv [50].

72. Din *punct de vedere cantitativ*, nu este suficientă numai examinarea volumului total al pieței relevante a produsului și al pieței geografice relevante. Acest volum total prezintă o anumită însemnătate pentru a aprecia dacă este afectată o parte semnificativă a pieței comune [51]. Dar, pentru a determina caracterul sensibil al unei eventuale afectări a comerțului dintre statele membre, este necesară și aprecierea suplimentară a volumului bunurilor sau al serviciilor *afectate* de conduita presupus abuzivă; acest volum va fi examinat în raport cu volumul de ansamblu al pieței relevante a produsului și al pieței geografice relevante [52].

73. În situația în care în Grecia, conform afirmațiilor guvernului elen, este organizat un număr redus de curse de motociclete cu participare internațională, împiedicarea organizării sau a comercializării uneia sau a unui număr redus de curse suplimentare de motociclete în raport cu volumul de ansamblu poate produce efecte sensibile asupra pieței respective. În cele din urmă, astfel poate fi îngreunată dezvoltarea unei piețe mai extinse, cu un potențial mai ridicat în ceea ce privește cifra de afaceri.

74. Din *punct de vedere calitativ*, aprecierea caracterului sensibil este influențată semnificativ și de comportamentul întreprinderii

49 — Hotărârea din 21 ianuarie 1999, Bagnasco și alții (C-215/96 și C-216/96, Rec., p. I-135, punctul 60), Hotărârea Ambulanz Glöckner (citată la nota de subsol 23, punctul 48), precum și – cu referire la articolul 81 CE – Hotărârea din 25 noiembrie 1971, Béguelin Import (22/71, Rec., p. 949, punctul 16); a se vedea de asemenea Hotărârea din 28 aprilie 1998, Javico (C-306/96, Rec., p. I-1983, punctul 16), Hotărârile Manfredi și alții (citată la nota de subsol 44, punctul 42), Asnef-Equifax (citată la nota de subsol 44, punctul 34) și Dalmine/Comisia (citată la nota de subsol 44, punctul 90).

50 — Hotărârile Bagnasco (citată la nota de subsol 49, punctul 47), Manfredi și alții (citată la nota de subsol 44, punctul 43) și Asnef-Equifax (citată la nota de subsol 44, punctul 35).

51 — Hotărârea din 16 decembrie 1975, Suiker Unie și alții/Comisia (40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 și 114/73, Rec., p. 1663, punctul 371), Hotărârea din 10 decembrie 1991, Merci convenzionali porto di Genova (C-179/90, Rec., p. I-5889, punctul 15 a doua teză), și Hotărârea din 12 februarie 1998, Raso și alții (C-163/96, Rec., p. I-533, punctul 26 a doua teză).
Cu toate acestea, volumul de ansamblu al pieței nu este în sine un criteriu suficient pentru a aprecia existența unei părți semnificative a pieței comune. Conform argumentelor de mai sus, în speță, întinderea geografică a piețelor vizate, care corespunde teritoriului unui stat membru, este suficientă pentru a concluziona că este vorba despre o parte semnificativă a pieței comune (a se vedea în acest sens punctul 57 din prezentele concluzii și jurisprudența citată).

52 — În acest sens, a se vedea Hotărârea Javico (citată la nota de subsol 49, punctul 26). A se vedea și Orientările Comisiei, al căror punct 52 – cu privire la articolul 81 CE – face din cota de piață și din cifra anuală de afaceri a întreprinderilor care sunt părți la acord criteriile care trebuie aplicate pentru a determina dacă o piață sau un produs este afectat de acest acord.

dominante în cauză [53]. Astfel, articolul 82 CE se aplică tuturor comportamentelor susceptibile să afecteze libertatea comerțului dintre statele membre într-un sens care ar putea aduce atingere realizării obiectivelor pieței unice între statele membre, în special prin împărțirea piețelor naționale sau prin modificarea structurii concurenței în cadrul pieței comune [54].

75. Eventuala folosire abuzivă de către ELPA a dreptului său de codecizie în cadrul procedurii administrative de autorizare a organizării și a comercializării curselor de motociclete poate contribui la împărțirea piețelor, fără a permite atingerea obiectivului de dezvoltare a pieței interne. Distinct de această situație, astfel cum subliniază Comisia în mod întemeiat, simpla existență a unei poziții dominante pe întreg teritoriul unui stat membru poate contribui la consolidarea împărțirii piețelor la nivel național, împiedicând astfel întrepătrunderea economică dorită de Tratatul CE [55].

76. Astfel, există atât argumente cantitative, cât și calitative care susțin caracterul sensibil al afectării comerțului dintre statele membre.

53 — A se vedea în acest sens și Orientările Comisiei, punctul 45.

54 — Hotărârea din 31 mai 1979, Hugin /Comisia (22/78, Rec., p. 1869, punctul 17), Hotărârile Ambulanz Glöckner (citată la nota de subsol 23, punctele 47 și 49), Manfredi și alții (citată la nota de subsol 44, punctul 41), Asnef-Equifax (citată la nota de subsol 44, punctul 33) și Dalmine/Comisia (citată la nota de subsol 44, punctele 89 și 91); în același sens, a se vedea și Hotărârea din 4 mai 1988, Bodson (30/87, Rec., p. 2479, punctul 24), și Hotărârea din 5 octombrie 1988, Alsatel (247/86, Rec., p. 5987, punctul 11).

55 — În același sens – dar cu privire la înțelegeri aplicabile pe întreg teritoriul unui stat membru –, a se vedea Hotărârea din 17 octombrie 1972, Vereeniging van Cementhandelaren/Comisia (8/72, Rec., p. 977, punctul 29), Hotărârile Manfredi și alții (citată la nota de subsol 44, punctul 45) și Asnef-Equifax (citată la nota de subsol 44, punctul 37); în sens similar, a se vedea Hotărârea din 5 decembrie 2006, Cipolla (C-94/04, Rec., p. I-11421, punctul 45).

3. Drepturi speciale sau exclusive [articolul 86 alineatul (1) CE]

77. Deoarece este incontestabil că o organizație precum ELPA nu reprezintă o întreprindere publică, ci o asociație privată, aplicarea articolului 86 alineatul (1) CE este avută în vedere numai în măsura în care această asociație beneficiază de drepturi speciale sau exclusive din partea statului elen.

78. Elementul caracteristic pentru astfel de drepturi speciale sau exclusive este acela că acestea creează un raport special între autoritatea de stat în cauză și întreprinderea favorizată [56] și conferă acesteia din urmă avantaje față de concurenții săi.

79. Prin adoptarea dispoziției privind avizul conform din articolul 49 din Codul rutier, statul elen conferă ELPA, în calitate de reprezentant oficial al Federației Internaționale de Motociclism (FIM) în Grecia, un drept de codecizie în cadrul procedurii administrative de autorizare a organizării curselor de motociclete și îi permite astfel participarea la exercitarea prerogativelor de autoritate publică. În acest mod, ELPA beneficiază de un regim preferențial în raport cu alți posibili organizatori de curse de motociclete în Grecia. Mai precis, asociația beneficiază de un *drept special*. Deoarece numai ELPA dispune de acest drept de codecizie în cadrul procedurii administrative de autorizare în sensul articolului 49 din Codul rutier, se poate vorbi și despre un *drept exclusiv* [57].

56 — Hotărârea din 19 martie 1991, Franța/Comisia, cunoscută sub numele de „Terminale pentru telecomunicații” (C-202/88, Rec., p. I-1223, punctul 24).

57 — Din considerente de simplificare, în cele ce urmează vom utiliza numai noțiunea de *drept exclusiv*.

80. Prin urmare, activitatea ELPA nu face parte doar din domeniul de aplicare al articolului 82 CE, ci și din cel al articolului 86 alineatul (1) CE.

4. Concluzie intermediară

81. Pentru a rezuma, trebuie să se rețină că:

O asociație fără scop lucrativ care, pe lângă faptul de a avea un drept exclusiv de codecizie în cadrul procedurii administrative de autorizare a organizării competițiilor de motociclete, organizează ea însăși astfel de competiții și încheie în acest context contracte de sponsorizare, de publicitate, precum și de asigurare este o întreprindere în sensul articolelor 82 CE și 86 CE.

Revine instanței naționale să aprecieze, cu respectarea jurisprudenței Curții cu privire la articolul 82 CE, dacă asociația respectivă deține o poziție dominantă și dacă o folosire abuzivă a acestei poziții este susceptibilă să afecteze sensibil comerțul dintre statele membre.

C — *Compatibilitatea rolului dublu al ELPA cu articolul 86 alineatul (1) CE coroborat cu articolul 82 CE (a doua întrebare preliminară)*

82. În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, în sensul propunerilor noastre, este necesară și aprecierea celei de a doua întrebări preliminare. Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolele 82 CE și 86 CE se opun unei reglementări, cum este cea prevăzută la articolul 49 din Codul rutier elen, în măsura în care aceasta conferă unei asociații fără scop lucrativ care organizează și comercializează ea însăși curse de motociclete un drept exclusiv de codecizie cu privire la cererile de autorizare administrativă prezentate în vederea organizării acestor competiții fără a stabili limite, obligații și un control în exercitarea acestui drept.

83. În esență, este necesară aprecierea rolului dublu menționat anterior al unei asociații precum ELPA în lumina dreptului comunitar, în special în temeiul articolului 86 alineatul (1) CE coroborat cu articolul 82 CE.

1. Cerințele care rezultă din articolul 86 alineatul (1) CE coroborat cu articolul 82 CE

84. Articolul 86 alineatul (1) CE prevede că, în ceea ce privește întreprinderile cărora le acordă drepturi speciale sau exclusive,

statele membre nu au dreptul să adopte și să mențină nicio măsură contrară normelor din dreptul concurenței.

85. În acest context, noțiunea de măsură este de largă interpretare. Aceasta cuprinde și o normă legală precum articolul 49 din Codul rutier elen [58].

86. Prin norma privind avizul conform prevăzută în această dispoziție, statul elen conferă ELPA, în calitate de reprezentant oficial al Federației Internaționale de Motociclism (FIM) în Grecia, dreptul exclusiv de a participa la deciziile administrative de autorizare a organizării competițiilor de motociclete.

87. O asemenea reglementare încalcă articolul 86 alineatul (1) CE coroborat cu articolul 82 CE atunci când întreprinderea în cauză ajunge, prin simpla exercitare a dreptului exclusiv care i-a fost conferit, să își exploateze poziția dominantă în mod abuziv sau atunci când acest drept este susceptibil să creeze o situație în care această întreprindere este determinată să săvârșească astfel de abuzuri [59]. În această privință, nu prezintă relevanță dacă se ajunge efectiv la un asemenea abuz [60].

88. Astfel cum vom arăta în continuare, exercitarea de către ELPA a dreptului de codecizie în cadrul procedurii de autorizare a organizării curselor de motociclete nu conduce întotdeauna în mod obligatoriu la un abuz de poziție dominantă, în special dacă sunt respectate motive întemeiate, de exemplu, cerințele sportului [a se vedea în acest sens punctul a) de mai jos]. Cu toate acestea, prin condițiile concrete, o reglementare precum articolul 49 din Codul rutier elen încurajează abuzul [a se vedea în acest sens punctul b) de mai jos].

a) Exercitarea dreptului de codecizie nu este întotdeauna *per se* abuzivă

89. Cu siguranță, exercitarea de către ELPA a dreptului de codecizie conferit în temeiul articolului 49 din Codul rutier elen poate fi considerată în mod sistematic și a priori abuzivă. Totuși, în cazul în care conduita unei întreprinderi cu poziție dominantă este justificată obiectiv, aceasta nu este abuzivă [61]. Într-adevăr, într-o situație precum cea din speță pot exista motive obiective pentru ca o asociație precum ELPA să refuze acordarea avizului conform pentru autorizarea unei curse de motociclete.

58 — A se vedea în acest sens Hotărârea Job Centre (citată la nota de subsol 45, punctul 29).

59 — Hotărârile Höfner și Elser (citată la nota de subsol 21, punctul 29), ERT (citată la nota de subsol 40, punctul 37) și Merci convenzionali porto di Genova (citată la nota de subsol 51, punctul 17), Hotărârea din 5 octombrie 1994, Centre d'insémination de la Crespelle (C-323/93, Rec., p. I-5077, punctul 18), Hotărârea Raso și alții (citată la nota de subsol 51, punctele 27 și 28), Hotărârile Albany (citată la nota de subsol 30, punctul 93), Pavlov și alții (citată la nota de subsol 23, punctul 127) și Ambulanz Glöckner (citată la nota de subsol 23, punctul 39), precum și Hotărârea din 31 ianuarie 2008, Centro Europa 7 (C-380/05, Rep., p. I-349, punctul 60); în sens similar, a se vedea Hotărârea Connect Austria (citată la nota de subsol 40, punctul 80).

60 — Hotărârile Job Centre (citată la nota de subsol 45, punctul 36) și Raso și alții (citată la nota de subsol 51, punctul 31).

61 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 15 martie 2007, British Airways/Comisia (C-95/04 P, Rep., p. I-2331, punctele 84 și 85); în același sens – cu referire la articolul 81 CE –, a se vedea Hotărârea Wouters și alții (citată la nota de subsol 22, punctul 97).

90. Este evidentă existența unui asemenea motiv obiectiv dacă, în cazul unei curse programate de motociclete, organizatorii nu au luat măsurile corespunzătoare pentru a garanta siguranța motocicliștilor și a spectatorilor.

91. Pot exista însă și alte motive obiective, în afara cerințelor tehnice de siguranță, pentru a refuza acordarea avizului conform, acestea fiind determinate de particularitățile sportului [62]. Într-o situație precum cea în speță pot fi menționați, de exemplu, următorii factori.

92. Pe de o parte, în interesul sportivilor, dar și al spectatorilor și al publicului în general, trebuie, pentru fiecare disciplină sportivă, să se adopte și să se respecte anumite reguli bine definite, pe cât posibil unitare, pentru a garanta o desfășurare reglementată și echitabilă a competițiilor. Aceasta nu se referă doar la regulile, discutate frecvent, de prevenire a dopajului, ci și la regulile obișnuite ale jocului. În situația în care s-ar aplica reguli complet diferite în funcție de organizator, s-ar îngreuna participarea sportivilor la competiții, precum și compararea rezultatelor obținute de aceștia, fiind posibilă și afectarea interesului pentru public al respectivei discipline sportive și a valorii sale de identificare.

93. Din acest motiv, nu trebuie considerată de la început ca abuzivă situația în care o entitate precum ELPA condiționează acordarea avizului său conform pentru o cursă de motociclete de respectarea anumitor reguli acceptate la nivel internațional [63]. Evident, această concluzie nu afectează posibilitatea unei verificări a conținutului fiecărei reguli în parte în funcție de standardele dreptului comunitar, în special în funcție de regulile de concurență [64].

94. Pe de altă parte, este în interesul sportivilor implicați, dar și al spectatorilor și al publicului în general, ca diferitele competiții dintr-o anumită disciplină sportivă să se integreze într-un cadru de ansamblu, astfel încât să fie posibilă, de exemplu, respectarea unui anumit calendar. Poate prezenta utilitate evitarea unei suprapuneri a datelor competițiilor pentru a permite atât sportivilor, cât și spectatorilor să participe la un număr cât mai mare de astfel de evenimente.

95. Din acest motiv, situația în care o entitate precum ELPA condiționează acordarea avizului său conform pentru o cursă de motociclete de cerința ca respectiva cursă să nu se suprapună în timp cu alte curse programate și autorizate [65] nu poate fi considerată a priori abuzivă. În acest sens, este evident că ELPA, la o eventuală adoptare a unui program anual național elen pentru cursele de motociclete, nu are dreptul să favorizeze cursele pe care le (co-)organizează sau le comercializează în raport cu cele planificate de alți organizatori independenți.

62 — Cu privire la luarea în considerare a particularităților sportului la punerea în aplicare a dreptului comunitar, a se vedea cele două declarații privind sportul și Cartea albă privind sportul (citate la notele de subsol 11-13).

63 — A se vedea în acest sens și punctele 2-4 din scrisoarea ELPA/ETHEAM către MOTOE, reprodusă la punctul 17 din prezentele concluzii.

64 — Hotărârea Meca-Medina și Majcen (citată la nota de subsol 16, punctele 28 și 31, precum și 42-55).

65 — A se vedea în acest sens și punctul 4 din scrisoarea ELPA/ETHEAM către MOTOE, reprodusă la punctul 17 din prezentele concluzii.

96. *Structura piramidală*[66] formată în majoritatea disciplinelor sportive[67] permite garantarea respectării cerințelor speciale ale sportului, de exemplu, regulile unitare și un calendar unic de organizare a competițiilor. O asociație precum ELPA, care reprezintă Federația Internațională de Motociclism (FIM) în mod oficial în Grecia, face parte din această structură piramidală. În temeiul dreptului de codecizie care îi este acordat, ELPA poate valorifica în mod justificat interesele sportului și, dacă este cazul, poate refuza acordarea avizului său pentru autorizarea organizării unei curse de motociclete. Un asemenea refuz prezintă însă caracter abuziv în situația în care nu este justificat obiectiv de interesele sportului, fiind formulat în mod arbitrar, pentru promovarea propriilor interese economice în dauna altor ofertanți care doresc să organizeze pe cont propriu și în special să comercializeze curse de motociclete.

b) O situație juridică similară celei elene încurajează comiterea de abuzuri

97. Independent de existența efectivă a unui abuz, pentru a exista încălcare a articolului 86 alineatul (1) CE coroborat cu articolul 82 CE, este suficientă o măsură statală care *creează un risc de abuz*[68]. În speță există un astfel de risc crescut de abuz de poziție dominantă din partea ELPA[69] în cadrul exercitării dreptului său de codecizie în temeiul articolului 49 din Codul rutier elen, din două motive.

98. În primul rând, o dispoziție care prevede necesitatea unui aviz conform de natura celei prezentate în speță conduce la un conflict de interese[70]: ELPA, care organizează și comercializează ea însăși curse de motociclete, beneficiază din partea statului elen de un drept de codecizie în cadrul procedurii de autorizare a organizării competițiilor de motociclete de alți ofertanți independenți. Astfel, ELPA nu dispune doar de instrumentele juridice care îi permit să împiedice eficient pătrunderea altor ofertanți pe piața elenă, ci are și un interes economic de a limita, în avantajul său, accesul pe piață al altor concurenți.

99. În al doilea rând, potrivit dispoziției care prevede avizul conform al ELPA, aceasta nu trebuie să respecte limite, obligații și nu se supune niciunui control cu privire la acordarea sau la refuzarea avizului său conform privind autorizarea curselor de motociclete. În acest mod, este foarte simplu pentru ELPA să refuze acordarea avizului pentru autorizarea curselor de motociclete organizate de alți ofertanți independenți. Astfel cum demonstrează în mod clar prezenta cauză, a fost suficientă simpla inacțiune din partea ELPA pentru a nu permite, în anul 2000, realizarea proiectului unui alt ofertant – în speță, MOTOE.

66 — A se vedea în acest sens Cartea albă privind sportul (citată la nota de subsol 13, punctul 4.1).

67 — Structura piramidală nu implică obligatoriu o structură cu o singură federație. În box, de exemplu, există în paralel mai multe federații internaționale.

68 — A se vedea în acest sens punctul 87 din prezentele concluzii, precum și jurisprudența citată la nota de subsol 59.

69 — Cu privire la poziția dominantă a ELPA, a se vedea punctele 59 și 61 din prezentele concluzii.

70 — A se vedea în acest sens Hotărârea Raso și alții (citată la nota de subsol 51, punctul 28).

100. Un sistem de concurență nedenaturată, precum cel prevăzut prin Tratatul CE [71], nu poate fi garantat decât dacă este asigurată *egalitatea de șanse* dintre diferiți operatori economici [72]. Astfel, nu este echitabil ca o întreprindere precum ELPA, care organizează și comercializează ea însăși curse de motociclete, să beneficieze din partea unei autorități de stat de dreptul de a decide în mod arbitrar care sunt cursele de motociclete care pot avea loc în Grecia, întrucât, în acest mod, i se acordă un avantaj evident față de concurenții săi atât cu privire la organizarea curselor de motociclete, cât și la comercializarea acestora [73].

101. Desigur, din perspectiva dreptului comunitar, nimic nu se opune ca legiuitorul național să prevadă, în anumite cazuri, ca autoritățile competente să solicite un aviz de specialitate anterior autorizării unei activități. Cu caracter general, la adoptarea deciziilor cu privire la domeniul sportiv, ar putea prezenta utilitate consultarea federațiilor sportive implicate. Astfel pot fi respectate în condiții optime particularitățile sportului și ale disciplinei sportive în cauză [74].

102. În orice caz, menținerea unei concurențe efective și asigurarea transparenței necesită o distincție clară între entitatea care participă la procedura de autorizare a curselor de motociclete și, dacă este cazul, la supravegherea curselor de motociclete, pe de o parte, și întreprinderile care organizează și comercializează astfel de curse, pe de altă parte [75]. Acest principiu al separării nu este respectat dacă, într-o situație similară celei în speță, aceeași entitate – și anume ELPA, respectiv ETHEAM, însărcinată de aceasta – nu participă doar la procesul de adoptare a deciziei de autorizare și la verificarea siguranței curselor de motociclete, ci este implicată ea însăși, în concurență cu alți ofertanți independenți, în domeniul organizării și al comercializării unor astfel de curse.

103. În plus, trebuie să se garanteze că autorizarea unei curse de motociclete poate fi refuzată exclusiv în funcție de criterii obiective, fără caracter discriminatoriu. Dacă este cazul, trebuie să existe posibilitatea de a obține autorizația de organizare a unei curse de motociclete și fără avizul unei entități chemate să participe, cum este cazul ELPA, dacă entitatea respectivă refuză arbitrar acordarea avizului. În plus, solicitantul trebuie să dispună de protecție jurisdicțională efectivă împotriva unei decizii de refuz a autorității [76], inclusiv adoptarea de măsuri provizorii [77].

71 — Ideea de concurență nedenaturată este menționată expres la articolul 3 alineatul (1) litera (g) CE, dar aceasta se află și la baza regulilor de concurență prevăzute la articolele 81 CE-89 CE.

72 — Hotărârea Terminale pentru telecomunicații (citată la nota de subsol 56, punctul 51) și Hotărârea din 13 decembrie 1991, GB-Inno-BM (C-18/88, Rec., p. I-5941, punctul 25); în același sens, a se vedea Hotărârea ERT (citată la nota de subsol 40, punctul 37) și Hotărârea Raso și alții (citată la nota de subsol 51, punctele 29-31).

73 — În același sens, Hotărârea Terminale pentru telecomunicații (citată la nota de subsol 56, punctul 51) și Hotărârea GB-Inno-BM (citată la nota de subsol 72, punctul 25).

74 — A se vedea în acest sens punctele 90-95 din prezentele concluzii.

75 — A se vedea în acest sens Hotărârea Terminale pentru telecomunicații, (citată la nota de subsol 56, punctul 52) și Hotărârea GB-Inno-BM (citată la nota de subsol 72, punctul 26).

76 — A se vedea în acest sens Hotărârea Albany (citată la nota de subsol 30, punctele 117 și 121); cu privire la protecția jurisdicțională efectivă, a se vedea și Hotărârea din 15 octombrie 1987, Heylens și alții (222/86, Rec., 4097, punctele 14 și 15), și Hotărârea din 13 martie 2007, Unibet (C-432/05, Rep., p. I-2271, punctele 37 și 38). Cu toate acestea, dreptul comunitar nu impune o protecție juridică individuală împotriva unor simple *acte pregătitoare* ale unei decizii de autorizare, de exemplu, împotriva acordării sau refuzării unui aviz conform din partea unei asociații precum ELPA (a se vedea în acest sens Hotărârea Heylens și alții, punctul 16).

77 — Hotărârea din 19 iunie 1990, Factortame și alții (C-213/89, Rec., p. I-2433, punctul 21), Hotărârea din 11 ianuarie 2001, Siples (C-226/99, Rec., p. I-277, punctul 19), și Hotărârea Unibet (citată la nota de subsol 76, punctul 67).

104. În acest sens, guvernul elen invocă faptul că ELPA ar fi obligată – contrar informațiilor din decizia de trimitere – să acorde avizul său conform pentru autorizarea unei curse de motociclete dacă această autorizare este solicitată în conformitate cu prevederile legale și dacă sunt respectate toate condițiile prevăzute de reglementarea națională aplicabilă. În plus, refuzul expres sau implicit de acordare a avizului conform de către ELPA ar fi supus controlului judiciar al Symvoulio tis Epikrateias [78].

105. Curtea nu are însă competența de a-și exprima poziția cu privire la interpretarea legislației naționale în acest litigiu. Astfel, Curtea trebuie să țină seama, în cadrul repartizării competențelor între instanțele comunitare și cele naționale, de contextul de fapt și normativ în care se încadrează întrebările preliminare, astfel cum este definit în decizia de trimitere [79]. Decizia de trimitere pornește expres de la premisa că, pentru acordarea avizului său conform, ELPA nu trebuie să se supună niciunei limite, niciunei obligații și niciunui control.

106. Prin urmare, trebuie să se rețină că o reglementare de natura articolului 49 din Codul rutier elen nu respectă cerințele prevăzute la articolul 86 alineatul (1) CE coroborat cu articolul 82 CE, deoarece încurajează comiterea de abuzuri.

2. Excepțiile prevăzute la articolul 86 alineatul (2) CE

107. În final, este necesar să se determine dacă o reglementare precum articolul 49 din Codul rutier elen poate face obiectul derogării menționate la articolul 86 alineatul (2) CE. Potrivit acestei prevederi, întreprinderile care au sarcina de a gestiona serviciile de interes economic general [80] se supun numai limitat normelor Tratatului CE și, în special, regulilor de concurență; astfel de întreprinderi se supun regulilor de concurență în măsura în care aplicarea acestor norme nu împiedică, în drept sau în fapt, îndeplinirea misiunii speciale care le-a fost încredințată.

108. În ceea ce privește activitatea unei asociații precum ELPA, se impune o distincție între două atribuții: organizarea și comercializarea curselor de motociclete, pe de o parte, și participarea la procesul administrativ de decizie privind autorizarea unor astfel de curse, potrivit articolului 49 din Codul rutier elen, pe de altă parte.

109. Pentru început, în ceea ce privește *organizarea și comercializarea curselor de motociclete* de către o asociație precum ELPA, nu prezintă importanță dacă este vorba despre un serviciu de interes economic general în sensul articolului 86 alineatul (2)

78 — Consiliul de Stat elen.

79 — A se vedea în acest sens jurisprudența citată la nota de subsol 26.

80 — Monopolurile fiscale menționate de asemenea la articolul 86 alineatul (2) CE nu prezintă importanță într-o cauză precum cea din speță.

CE, o posibilă interpretare pornind de la importanța socială a sportului. În speță nu există însă argumente pentru a susține că statul elen a „însărcinat" ELPA cu organizarea și comercializarea evenimentelor sportive printr-un act de autoritate publică [81]. Nu se poate afirma în ce măsură ar fi necesară, pentru îndeplinirea unei asemenea atribuții, o prerogativă precum cea prevăzută la articolul 49 din Codul rutier elen pentru ELPA, care îi permite să împiedice accesul pe piață al altor ofertanți [82]. Trebuie însă să se constate că acordarea concretă a acestei prerogative [83], prin care ELPA poate refuza acordarea avizului său conform pentru autorizarea curselor de motociclete ale altor ofertanți fără a fi supusă niciunei limite, niciunei obligații și niciunui control este disproporționată.

110. În ceea ce privește, în cele din urmă, *implicarea în sine a ELPA în procedura administrativă de autorizare a organizării curselor de motociclete*, asociația nu prestează servicii de interes economic general, ci participă la exercitarea autorității publice. Articolul 86 alineatul (2) CE nu se aplică în această situație, deoarece una dintre condițiile de aplicare a acestei dispoziții este reprezentată de existența unui serviciu, cu alte cuvinte, a unei activități economice în calitate de întreprindere [84].

111. Prin urmare, articolul 86 alineatul (2) CE nu poate justifica aplicarea unei dispoziții precum cea de la articolul 49 din Codul rutier elen.

3. Concluzie intermediară

112. Pentru a rezuma, se poate afirma că:

Articolele 82 CE și 86 CE se opun unei norme, cum este cea prevăzută la articolul 49 din Codul rutier elen, în măsura în care aceasta conferă unei asociații fără scop lucrativ care organizează și comercializează ea însăși curse de motociclete dreptul de codecizie cu privire la cererile de autorizare administrativă prezentate în vederea organizării acestor competiții fără a stabili limite, obligații și un control în exercitarea acestui drept.

81 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 27 martie 1974, BRT, denumită „BRT II" (127/73, Rec., p. 313, punctul 20), Hotărârea din 11 aprilie 1989, Ahmed Saeed Flugreisen și Silver Line Reisebüro (66/86, Rec., p. 803, punctul 55), și Hotărârea din 23 octombrie 1997, Comisia/Franța (C-159/94, Rec., p. I-5815, punctul 65).

82 — Cu privire la criteriul necesității prerogativei, a se vedea Hotărârea din 19 mai 1993, Corbeau (C-320/91, Rec., p. I-2533, punctele 13 și 14), Hotărârea din 23 octombrie 1997, Comisia/Țările de Jos (C-157/94, Rec., p. I-5699, punctul 53), Hotărârea din 23 mai 2000, Sydhavnens Sten & Grus (C-209/98, Rec., p. I-3743, punctul 77), și Hotărârea Ambulanz Glöckner (citată la nota de subsol 23, punctul 57).

83 — Articolul 16 CE face de asemenea referire la conținutul concret al serviciilor de interes economic general, prevăzând „funcționarea serviciilor respective pe baza principiilor și în condițiile care să le permită îndeplinirea misiunilor lor".

84 — Pentru a distinge între competențele economice și cele de putere publică, a se vedea Hotărârile SAT Fluggesellschaft (punctele 30 și 31) și Diego Calì & Figli (punctele 22 și 23), citate la nota de subsol 38, precum și punctul 49 din prezentele concluzii.

VI — Concluzie

113. Având în vedere argumentele prezentate, propunem Curții să răspundă astfel la întrebările preliminare adresate de Dioikitiko Efeteio Athinon:

„1) O asociație fără scop lucrativ care, pe lângă faptul de a avea un drept exclusiv de codecizie în cadrul procedurii administrative de autorizare a organizării competițiilor de motociclete, organizează ea însăși astfel de competiții și încheie în acest context contracte de sponsorizare, de publicitate, precum și de asigurare este o întreprindere în sensul articolelor 82 CE și 86 CE.

Revine instanței naționale să aprecieze, cu respectarea jurisprudenței Curții cu privire la articolul 82 CE, dacă asociația respectivă deține o poziție dominantă și dacă o folosire abuzivă a acestei poziții este susceptibilă să afecteze sensibil comerțul dintre statele membre.

2) Articolele 82 CE și 86 CE se opun unei norme cum este cea prevăzută la articolul 49 din Codul rutier elen în măsura în care aceasta conferă unei asociații fără scop lucrativ care organizează și comercializează ea însăși curse de motociclete dreptul de codecizie cu privire la cererile de autorizare administrativă prezentate în vederea organizării acestor competiții fără a stabili limite, obligații și un control în exercitarea acestui drept.”